

Nr 1

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1960 vid dess fyrtiofjärde sammanträde fattade beslut.

Genom en den 16 december 1960 dagtecknad proposition, nr 18 år 1961, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande angående följande i nämnda protokoll omförmälda, av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1960 vid dess fyrtiofjärde sammanträde fattade beslut, nämligen

1) Konvention (nr 115) angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning,

2) Rekommendation (nr 114) angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning,

3) Rekommendation (nr 113) angående samråd och samverkan på branschplanet och på det nationella planet mellan offentliga myndigheter samt arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer.

Texterna till konventionen och rekommendationerna har såsom bilagor (Bil. A—C) fogats till propositionen. Beträffande dessa texter får utskottet hänvisa till nämnda bilagor.

I propositionen föreslås svensk ratificering av konventionen. Beträffande rekommendationerna förordas, att rekommendationen nr 114 skall, i den utsträckning så finnes lämpligt och möjligt, beaktas vid tillämpningen av gällande strålskyddslagstiftning samt vid utformningen av framtida bestämmelser på strålskyddets område, medan däremot rekommendationen nr 113 ej anses påkalla någon åtgärd från svensk sida.

Internationella arbetskonferensens fyrtiofjärde sammanträde hölls i Genève under tiden den 1—23 juni 1960. I sammanträdet deltog omkring 900 representanter för 78 av organisationens då 83 medlemsstater, av vilka det stora flertalet sändt fullständiga delegationer, d. v. s. två regerings-, ett arbetsgivar- och ett arbetstagarombud. Sverige deltog i sammanträdet med en fullständig delegation.

Enligt artikel 19 i Internationella arbetsorganisationens stadga skall ifrågavarande konvention och rekommendationer underställas riksdagen.

Konventionen och rekommendationen angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning

Beträffande innehållet i konventionen och rekommendationen må följande anmärkas.

Konventionen förklarar, att varje medlem av Internationella arbetsorganisationen, som ratificerar konventionen, skall vara förpliktad att bringa den i tillämpning medelst lagstiftning, praktiska anvisningar eller på annat lämpligt sätt. Vid tillämpningen av konventionens bestämmelser skall vederbörande myndighet samråda med företrädare för arbetsgivare och arbetstagare (art. 1). Konventionen äger tillämpning på all verksamhet, som medför att arbetstagare under sitt arbete utsättes för joniserande strålning (art. 2). Vidare förutsätter konventionen, att erforderliga på det nationella planet vidtagna åtgärder för ernående av ett effektivt skydd skall successivt bringas i överensstämmelse med föreskrifterna i konventionen, sedan denna ratificerats (art. 3).

I konventionen fastslås såsom grundläggande princip att alla ansträngningar skall göras för att begränsa arbetstagarnas strålexponering till lägsta praktiskt möjliga nivå (art. 5). Konventionen stadgar vidare, att de högsta tillåtliga doser av joniserande strålning, som kroppen må mottaga, ävensom de högsta tillåtliga mängder av radioaktiva ämnen, som må tillföras kroppen, skall fastställas (art. 6). Sådana nivåer skall avse med strålningsarbete direkt sysselsatta arbetstagare och fastställas å ena sidan för sådana arbetstagare, som fyllt 18 år, och å andra sidan för sådana, som är under 18 år. Arbetstagare under 16 år får icke sysselsättas i arbete, som är förenat med joniserande strålning (art. 7). Lämpliga nivåer skall likaledes fastställas för arbetstagare, som ej är direkt sysselsatta med strålningsarbete men som vistas på eller passerar ställen, där de kan bli utsatta för joniserande strålning eller radioaktiva ämnen (art. 8).

Härefter övergår konventionen till att föreskriva, att ändamålsenliga varningstecken skall användas samt att med strålningsarbete direkt sysselsatta arbetstagare skall instrueras om de försiktighetsåtgärder de har att iakttaga till skydd för hälsa och säkerhet (art. 9).

Arbete som medför exponering av arbetstagare för joniserande strålning under arbetet skall anmälas (art. 10), varjämte strålningsmätning beträffande såväl arbetstagare som arbetsställe skall utföras i syfte att kontrollera att tillämpliga nivåer iakttages (art. 11).

Med strålningsarbete direkt sysselsatt arbetstagare skall underkastas lämplig läkarundersökning före eller kort efter påbörjandet av sådant arbete; han skall därefter undergå läkarbesiktningar med lämpliga tidsmellanrum (art. 12). Arbetstagaren har att respektera av kvalificerad medicinsk sakkunskap avgivet utlåtande rörande hans anställning eller fortsatta anställning i arbete, som kan medföra strålexponering (art. 14).

Konventionen stadgar vidare, att de omständigheter skall angivas, under

vilka vissa speciella, i konventionen uppräknade åtgärder skall vidtagas (art. 13) och slutligen föreskriver konventionen, att lämplig inspektion skall åvägabringas rörande tillämpningen av dess bestämmelser (art. 15).

Den kompletterande rekommendationen utvecklar och preciserar de i konventionen angivna principerna samt förordar olika åtgärder, som ej uttryckligen nämnts i konventionen. Sålunda förordas att särskilda försiktighetsmått skall vidtagas för att förhindra, att kvinnor i fruktsam ålder utsättes för hög strålningsrisk, att så vitt möjligt en fullständig förteckning skall föras över samtliga under arbetet mottagna stråldoser samt att arbetsgivare och arbetstagare bör intimt samverka för att genomföra åtgärder till skydd mot joniserande strålning.

Konventionen och rekommendationen blev vid konferensen föremål för var sin omröstning. Därvid antogs konventionen med 253 röster mot en och två nedlagda. Samtliga svenska ombud röstade för konventionen. Rekommendationen antogs härefter enhälligt med 257 röster.

Svenska bestämmelser och yttranden

Beträffande innehållet i svenska bestämmelser i ämnet hänvisas till redogörelsen därför å s. 6 i propositionen.

Över konventionen och rekommendationen har yttranden inhämtats från medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd samt från Svenska arbetsgivareförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation och delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet.

Beträffande innehållet i yttrandena får utskottet hänvisa till den redogörelse därför som finns å s. 6—8 i propositionen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Nilsson, anför i propositionen bl. a.:

Konventionen angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning behandlar ett område, där den tekniska utvecklingen förlöper mycket snabbt och där kravet på skydd för arbetstagarna blir allt starkare allt eftersom strålkällor i vidgad utsträckning tages i anspråk inom olika sektorer av näringslivet. Tillämpningsområdet för ett internationellt instrument av detta slag torde med hänsyn härtill icke kunna för närvarande exakt angivas, och fasta skyddsnormer lär det inte vara möjligt att i dag uppställa. Det är därför av vikt, att en internationell strålskyddskonvention icke utformas så stelt, att den hindrar den kommande utvecklingen. I detta avseende synes mig den nu framlagda konventionen fylla alla rimliga krav.

Den svenska lagstiftningen på området, strålskyddslagen, som trädde i kraft så sent som den 1 januari 1959, synes väl överensstämma med konventionens bestämmelser och några ändringar erfordras inte i lagen för att möjliggöra en svensk anslutning till konventionen. Under sådana förhållanden tillstyrker jag i likhet med remissorganen, att konventionen (nr 115)

angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning ratificeras av Sverige.

Vad angår rekommendationen i samma ämne innehåller den vissa preciseringar av de i konventionen angivna principerna. Den förordar vidare, att vissa i konventionen ej uttryckligen nämnda åtgärder skall vidtagas. Rekommendationens anvisningar synes icke för närvarande påkalla någon ändring i svensk lagstiftning. I likhet med delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet anser jag, att rekommendationen, i den utsträckning detta är lämpligt och möjligt, bör beaktas vid tillämpningen av gällande svenska strålskyddslagstiftning ävensom vid utformningen av framtida bestämmelser och anvisningar på strålskyddets område. Jag förordar därför, att rekommendationen i detta syfte överlämnas till medicinalstyrelsens strålskyddsnämnd.

Rekommendationen angående samråd och samverkan på branschplanet och på det nationella planet mellan offentliga myndigheter samt arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer

Beträffande innehållet i rekommendationen må följande anmärkas.

Rekommendationen förordar, att till nationella förhållanden anpassade åtgärder vidtages för att främja effektivt samråd och effektiv samverkan på branschplanet och på det nationella planet mellan å ena sidan de offentliga myndigheterna samt å andra sidan arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer ävensom mellan dessa organisationer inbördes. Det allmänna målet för sådant samråd och sådan samverkan bör vara, heter det vidare i rekommendationen, att främja ömsesidig förståelse och goda förbindelser mellan samtliga tre berörda parter i syfte att utveckla näringslivet i dess helhet eller särskilda grenar därav, förbättra arbetsvillkoren samt höja levnadsstandarden. Ifrågavarande samråd och samverkan bör särskilt ha till uppgift att få till stånd en gemensam prövning av angelägenheter av ömsesidigt intresse för arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer i syfte att i största möjliga utsträckning nå fram till lösningar i samförstånd samt att skapa garantier för att de offentliga myndigheterna inhämtar dessa organisationers synpunkter, råd och bistånd i frågor avseende exempelvis förberedelse och genomförande av lagstiftning, som berör organisationernas intressen, inrättande och förvaltning av sådana nationella organ som har att svara för sysselsättningens organisation, yrkesutbildning och omskolning, arbetarskydd, sundhet och säkerhet i arbetet, produktivitet, social trygghet och välfärd samt utarbetandet och genomförandet av planer för ekonomisk och social utveckling. I enlighet med nationell sedvänja eller praxis bör sådant samråd och sådan samverkan åstadkommas eller främjas genom frivilliga åtgärder från arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer, genom stimulerande åtgärder från de offentliga myndigheternas sida, genom lagstiftning eller genom några av dessa metoder i förening. Ifrågavarande åt-

gärder bör tillämpas utan att gentemot organisationerna eller mellan dessa inbördes utövas någon som helst diskriminering på sådana grunder som medlemmarnas ras, kön, religion, politiska uppfattning eller nationella härstamning. Slutligen framhålles i rekommendationen att samråd och samverkan bör lämna föreningsfriheten samt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationernas rättigheter, däri inbegripen rätten till kollektiva förhandlingar, oförkränkta.

Rekommendationen antogs med 217 röster mot 0; 34 röster nedlades. Samtliga svenska ombud röstade för rekommendationen.

Svenska bestämmelser och avtal

Med den vikt och betydelse, som genom utvecklingen kommit arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer till del, har det i vårt land varit naturligt att offentliga myndigheter i större sammanhang sökt samarbete med dessa organisationer i frågor av social, teknisk och ekonomisk innebörd. Här må endast erinras hurusom § 10 regeringsformen föreskriver att »innan ärendena hos Konungen i statsrådet föredragas, skola de, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, av den föredragande beredas», men att numera ej blott ämbetsverken utan även de stora arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna i praktiken regelmässigt och i stor utsträckning anlitas som remissorgan. Också i andra avseenden har arbetsgivar- och arbetstagarorganisationernas faktiska betydelse kommit till uttryck — bland annat genom deras representation i olika statliga ämbetsverk, institutioner och utredande kommittéer på det sociala området. Därutöver må nämnas, att Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen redan år 1938 genom träffandet av huvudavtalet skapade ett särskilt organ för organiserat samarbete i arbetsmarknadsnämnden. Nämnda huvudorganisationer har sedermera träffat ett principavtal om företagsnämnder, vilket avtal godkänts som bindande kollektivavtal mellan många stora arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, varjämte tjänstemannaorganisationerna genom ett särskilt principavtal med Svenska arbetsgivareföreningen kopplats in i samarbetet. På grund härav är arbetsmarknadsnämndens uppgifter ej begränsade till frågor, som behandlats i huvudavtalet eller som angår samarbetsnämnderna på företagsnivån. I 1946 års principavtal om företagsnämnder, vilket reviderats år 1958, lyder § 28 oförändrad sålunda:

Den genom huvudavtalet inrättade arbetsmarknadsnämnden skall, utöver vad som åvilar den enligt huvudavtalet, ha till allmän uppgift

att främja och vägleda företagsnämndernas verksamhet ävensom motsvarande verksamhet vid företag, där företagsombud utsetts;

att befordra en fortlöpande samverkan mellan parterna på arbetsmarknaden för främjande av produktionens effektivitet och de anställdas välfärd;

samt att överlägga om frågor, som i övrigt äro av allmän eller eljest större betydelse för näringslivets organisation, ekonomi och arbetskraftsförserjning.

Såsom framgår av den citerade bestämmelsen har de stora parterna på arbetsmarknaden i vårt land själva och utan ställig inblandning skapat orga-

nisatoriska förutsättningar för behandling av de spörsmål, som enligt rekommendationen skall ge det ifrågasatta samarbetet dess sakliga innehåll även vad angår de inbördes relationerna mellan arbetsmarknadens parter. Bland frågor, som utretts och lett fram till positiva åtgärder i nämnden, kan nämnas arbetarskyddet (den lokala säkerhetstjänstens organisation), yrkesutbildningen, arbetsstudier, kvinnolönerna och de partiellt arbetsföras ställning.

Yttranden

Yttranden över rekommendationen har inhämtats från socialstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation och delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet.

Delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet betonar, att ett internationellt instrument av den art, varom här är fråga, självfallet bör bedömas inte bara från det egna landets synpunkt utan att hänsyn också bör tagas till dess möjliga effekt på en önskvärd utveckling internationellt sett. Delegationen framhåller vidare att betydelsen av rekommendationen enligt delegationens mening ligger främst i förhoppningen, att den åtminstone på längre sikt skall kunna bidra till en utveckling fram emot det åsyftade samarbetet även i stater, där förutsättningarna i dagens läge kan synas mindre gynnsamma härför.

Beträffande innehållet i delegationens yttrande i övrigt samt de andra remissinstansernas yttranden får utskottet hänvisa till den redogörelse därför som finns å s. 10—12 i propositionen.

Departementschefen

Departementschefen anför i propositionen:

»Det tredje instrumentet som antogs vid 1960 års arbetskonferens var en rekommendation angående samråd och samverkan på branschplanet och på det nationella planet mellan offentliga myndigheter samt arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer. I vårt land har utvecklingen i fråga om ett sådant samarbete mellan offentliga myndigheter samt arbetsmarknadens organisationer ävensom mellan dessa organisationer inbördes, som är det huvudsakliga ändamålet med denna rekommendation, nått mycket långt. En redogörelse för de olika samsamarbetsformer som förekommer hos oss har lämnats i det föregående. Jag hänvisar till nämnda redogörelse och vill i övrigt endast framhålla, att jag helt ansluter mig till den bedömning av värdet och betydelsen av denna rekommendation, som gjorts av delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet. I likhet med delegationen och övriga remissorgan finner jag rekommendationen ej föranleda någon åtgärd från svensk sida.»

Utskottet

Utskottet finner ej anledning till erinran mot vad föredragande departementschefen yttrat om nu ifrågasvarande av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens antagna konvention och rekommendationer.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av förevarande proposition, nr 18, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 9 februari 1961

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Hamrin-Thorell, fröken Nordström,* herrar Lars Larsson, Virgin* och Thorsten Larsson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Nilsson i Göteborg, Rimmerfors, fröken Wetterström, fru Ekendahl, herrar Bengtsson i Varberg, Johansson i Södertälje och Wahrendorff.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.